

Д.В. Криленко, аспірант
Міжнародний університет бізнесу і права

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Метою дослідження стало обґрунтування напрямів формування сучасної фіскальної політики в контексті регіонального економічного зростання. Досліджено ретроспективу змін в податковій системі України. Встановлено, що зміни, які відбуваються в реформуванні податкової системи України, орієнтовані на європейське податкове законодавство і враховують досвід реформування країн ЄС. Сучасний регіональний фіскальний механізм ведеться за певними принципами, що відображають її особливості та завдання, найголовнішими з яких є такі: принцип системності та внутрішньої цілісності; принцип територіальної справедливості; принцип урахування територіальних, соціально-економічних умов регіону; принцип регіональної рівнонапруженості; принцип достатності; принцип стабільності; принцип гнучкості; принцип регіональної ефективності.

На сьогодні в Україні діє податкова система, яка за своїм складом та структурою подібна до податкових систем розвинутих європейських країн.

Проте, на відміну від країн Європейського Співтовариства податкова система України не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, не сприяє зростанню економічної активності суб'єктів господарювання. Існуюча система формування державних доходів відображає недосконалість перехідної економіки та має переважно фіскальний характер. Ринкове реформування економіки супроводжувалося неодноразовими спробами удосконалити податкову систему шляхом прийняття окремих законодавчих актів, що були недостатньо адекватними стану економіки, характерними рисами яких є неузгодженість окремих норм, наявність значних обсягів тіньових оборотів.

Ключові слова: *фіскальна політика, принципи, податкове навантаження, державне регулювання, регіональне зростання.*

Постановка проблеми. Сучасна фіскальна політика має здійснювати ефективний перерозподіл національного багатства, створюючи таким чином стимули для подальшого сталого розвитку суспільства. Податкові зміни – це перманентний стан української податкової системи. Свідченням цього є Податковий кодекс України та його постійне удосконалення й доповнення [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування та розвитку податкового регулювання національних економік присвячені дослідження О.Д. Василика, В.М. Геєця, Ю.Б. Іванова, Т.І. Єфименко, І.В. Караваєва, І.Р. Ковальова, А.І. Крисоватого, В.В. Кулешіра, І.О. Луніної, П.В. Мельника, О.В.Мещерякова, В.Л. Плєскач, Л.Л. Тарангул, Л.М. Шабліста, Д.Г. Чернік. Але питання розробки ефективних принципів формування сучасної фіскальної політики в контексті регіонального економічного зростання залишаються актуальними.

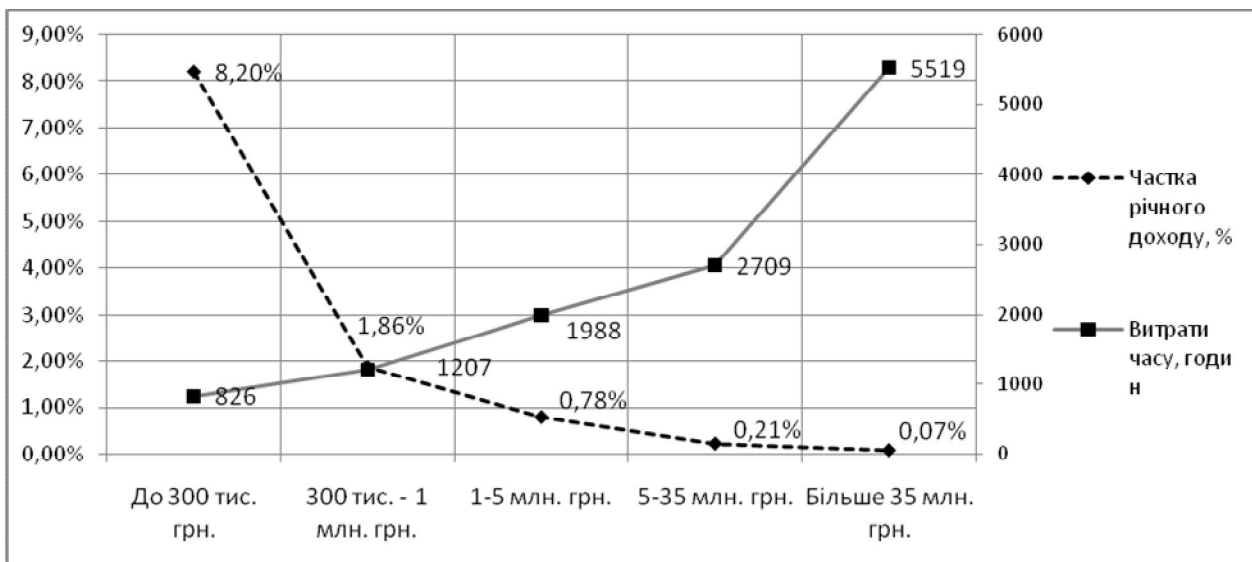
Формулювання цілей статті. Метою нашого дослідження стало обґрунтування напрямів формування сучасної фіскальної політики в контексті регіонального економічного зростання.

Виклад основного матеріалу. Становлення незалежної України стало новим етапом розвитку податкової системи, адекватної умовам переходу від тоталітарної командно-адміністративної системи до соціально орієнтованої ринкової економіки. Становлення податкової системи України ускладнювалося тим, що воно відбулося в умовах глибокої системної й економічної кризи, зруйнованої кредитно-грошової системи, політичної нестабільності.

Податкове законодавство довелося розробляти практично з чистого аркуша, використовуючи при цьому набутий віками досвід країн з розвиненою ринковою економікою у формуванні своїх податкових систем, а також нормативну податкову базу колишнього СРСР. Правовою основою податкової системи України є "Закон про систему оподаткування", який був уперше прийнятий у 1991 р. Пізніше, в 1994 р. він був доповнений з врахуванням соціально-економічних змін, які сталися в країні в 1992-93 рр. Але цей змінений і доповнений закон діяв тільки до 1997 р. коли Верховна Рада внесла у нього нові доповнення, викликані потребою поліпшення податкового законодавства [2, с. 193]. Нині цей Закон є базовим. У ньому визначаються принципи побудови податкової системи, платників податків, їх обов'язки і відповідальність за порушення податкового законодавства, основні види податків та інших обов'язкових платежів, що стягуються з фізичних і юридичних осіб на території України, поділ їх на загальнодержавні та місцеві [3]. Але згодом і в цей закон внесено багато

змін, доповнень. Крім податкових законів, існує багато різних доповнень до податкових нормативних актів, що ускладнює роботу податкових органів і їх працівників.

За даними дослідження «Вартість дотримання податкового законодавства в Україні», яке проводилося впродовж 2008-2009 рр. [4], існує пряма залежність між обсягом річного доходу суб'єкта підприємницької діяльності в Україні та часом, який цей суб'єкт витрачає на дотримання податкового законодавства. Разом з тим існує обернена залежність між часткою витрат на дотримання податкового законодавства в обсязі річного доходу та обсягом річного доходу суб'єкта підприємництва в Україні.

Частка річного доходу та витрати часу на дотримання податкового законодавства в Україні, 2009 р.

Джерело: [4].

Така ситуація підтверджує тезу про те, що регуляторний тягар є досить важким для суб'єктів підприємницької діяльності.

В Україні структура податкової системи зазнала істотних змін у зв'язку з прийняттям Верховною Радою 24 грудня 2015 р. Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» [5].

Зміни, що відбуваються в реформуванні податкової системи України, орієнтовані на європейське податкове законодавство і враховують досвід

реформування країн ЄС у зв'язку з євроінтеграційними процесами, які відбуваються в країні. Сучасний регіональний фіскальний механізм ведеться за певними принципами, що відображають її особливості та завдання, найголовнішими з яких є такі:

1. Принцип системності та внутрішньої цілісності: відображає тісні взаємозв'язки у складі фіскального механізму та його складових частин – бюджетного та податкового механізмів.

2. Принцип територіальної справедливості: базується на раціональному співвідношенні між можливостями щодо сплати податків того чи іншого регіону та рівнем податкового навантаження суб'єктів господарювання у регіоні відповідного територіального рівня – області, адміністративного району, міста, селища, села тощо.

3. Принцип урахування територіальних, соціально-економічних умов регіону: доповнює попередній принцип, при цьому акцентується увага на необхідності врахування об'єктивних зовнішніх умов та факторів, що впливають на функціонування об'єктів оподаткування, розташованих у даному регіоні.

4. Принцип регіональної рівнонапруженості: передбачає однакові податкові умови для платників податків певного регіону і враховує особливості оподаткування територій пріоритетного розвитку.

5. Принцип достатності: забезпечує оптимальний рівень співвідношення дохідної та витратної частин місцевих бюджетів, а в контексті сучасної реформи міжбюджетних відносин тісно пов'язаний із принципом фінансової самостійності місцевих бюджетів та принципом збалансованості.

6. Принцип стабільності: передбачає мінімальні зміни бюджетно-податкового законодавства і є одним з основних принципів фінансової діяльності, який на сьогодні практично не виконується.

7. Принцип гнучкості оподаткування: пов'язаний зі зміною, за необхідності, окремих законів із метою фінансового забезпечення загальнодержавних та регіональних соціально-економічних програм.

8. Принцип регіональної ефективності: досягається шляхом раціонального застосування заходів у бюджетно-податковій сфері щодо стимулювання розвитку перспективних та економічно ефективних підприємств та галузей регіону, «податкового» оздоровлення навколишнього природного середовища та ін [6].

Ці принципи сформовані відповідно до політики податкової гармонізації, що проводиться в даний час в ЄС. Основними принципами при цьому є ліквідація неефективних елементів податкових систем і відмова від номінального податкового суверенітету країн-членів ЄС.

Одночасно концепція податкової гармонізації припускає збереження самобутності національних податкових систем і не передбачає повної стандартизації порядку стягування податків в ЄС. У той же час європейська податкова гармонізація підкоряється чітко визначеним принципам. Відповідно до принципів «пропорційності» і «субсидіарності» інститути ЄС не мають права самостійно встановлювати норми оподаткування, без їх попереднього узгодження з країнами-членами ЄС. Принцип «податкової недискримінації» базується на двох основних положеннях:

1. Неможливості прямого або непрямого обкладення внутрішніми податками однією державою-членом ЄС продукції іншої держави-члена ЄС в розмірах, що перевищують оподаткування національної продукції.

2. Держава-член ЄС не повинна обкладати продукцію інших держав-членів ЄС внутрішніми податками з метою непрямого захисту іншої продукції [7]

На сьогодні в Україні діє податкова система, яка за своїм складом та структурою подібна до податкових систем розвинутих європейських країн. Закони з питань оподаткування розроблено з урахуванням норм європейського податкового законодавства, а також аспектів податкової політики ГАТТ/СОТ та інших міжнародних економічних організацій.

Проте, на відміну від країн Європейського Співтовариства податкова система України не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, не сприяє зростанню економічної активності суб'єктів господарювання. Існуюча система формування державних доходів відображає недосконалість перехідної економіки та має переважно фіскальний характер. Ринкове реформування економіки супроводжувалося неодноразовими спробами удосконалити податкову систему шляхом прийняття окремих законодавчих актів, що були недостатньо адекватними стану економіки, характерними рисами яких є неузгодженість окремих норм, наявність значних обсягів тіньових оборотів. Існуюча податкова система України характеризується наступними негативними рисами:

- податкова система України характеризується передусім фіскальною спрямованістю, що є лейтмотивом більшості змін, які вносяться до податкового законодавства;

- нормативно-правові акти з питань оподаткування є складними та нестабільними, окремі законодавчі норми - недостатньо узгоджені, інколи суперечливі;

- витрати на адміністрування окремих податків є більшими порівняно з доходами бюджету, що формуються за рахунок їх справляння;

- механізм митно-тарифного регулювання не дає можливості оперативно реагувати на зміни кон'юнктури світового ринку та структури економіки в Україні.

Вищезазначені недоліки призвели до таких проблем системного характеру у податковій системі, як:

- податкова заборгованість платників перед бюджетом та державними цільовими фондами;

- широкомасштабне ухилення від оподаткування;

- бюджетна заборгованість з відшкодування податку на додану вартість;

- нерівномірне податкове навантаження, внаслідок чого найбільше податкове навантаження покладено на законослухняних платників, позбавлених податкових пільг.

Висновки. Враховуючи вищезазначене можливо зробити висновок, що основою реформування податкової системи України має бути визнання того факту, що в цілому податкова система України вже склалася і не дивлячись всі свої недоліки не повинна розглядатись як така, що має підлягати докорінному реформуванню. Тобто, створення нової законодавчої бази у сфері оподаткування повинно віддзеркалювати традиції існуючої податкової системи та відповідати світовим тенденціям розвитку податкових систем.

Основними завданнями податкової реформи в Україні мають бути:

- формування нового інституційного середовища оподаткування, сприятливого для реалізації принципу рівності всіх платників перед законом,

недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, формування відповідального ставлення платників до виконання своїх податкових зобов'язань;

- підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок розширення податкової бази, покращання адміністрування, зменшення масштабів ухилення від сплати податків;

- підвищення регулюючого потенціалу податкової системи на основі запровадження інноваційно-інвестиційних преференцій з податку на прибуток підприємств;

- забезпечення більш рівномірного розподілу податкового тягаря між платниками податків;

- демократизація податкової служби України, а саме зміна ідеології її функціонування на основі реформування податкової служби.

Бібліографічний список: 1. Податковий кодекс України: Закон від 02.12.2010 № 2755-VI (в ред. від 01.01.2017) // Відомості Верховної Ради

України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112. 2. Огоновський А.Р. Етапи еволюції податків та засади реформування національної податкової системи/ А.Р. Огоновський //Науковий вісник. – 2007. - Випуск 17.6 - с. 192-201; 3. Закон України Про внесення змін до Закон України "Про систему оподаткування// Голос України. – 1997. – 25 березня.; 4. Вартість дотримання податкового законодавства в Україні. Звіт IFC / Консультативна програма з інвестиційного клімату. Група Світового банку. – К. 2009. – 250 с. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.svb.org.ua/sites/default/files/International_Finance_Corporation_Vartist_dotrimannya_podatkovogo_zakonodavstva.pdf. 5. Лисканич Х. Зміни до Податкового кодексу України, або Податкова реформа без реформ / Х. Лисканич [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bc-club.org.ua/news/items/zmini-do-podatkovogo-kodeksuukrajini-abo-podatкова-reforma-bez-reform.html>. 6. Алескерова Ю.В. Фіскальний механізм соціально-економічної сфери як складова фінансового механізму держави / Ю.В. Алескерова // Причорноморські економічні студії. –Одеса, 2016. – Вип. 6. – С. 150-158. 7. Павлик О.В. Сутність глобалізації у податковому регулюванні економічного розвитку [Електронний ресурс] / О.В. Павлик// Ефективна економіка. – 2015. – № 5. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_5_63

Крыленко Д. В. Принципы формирования современной фискальной политики в контексте регионального экономического роста. Целью исследования стало обоснование направлений формирования современной фискальной политики в контексте регионального экономического роста. Исследовано ретроспективу изменений в налоговой системе Украины. Установлено, что изменения, которые происходят в реформировании налоговой системы Украины, ориентированные на европейский налоговое законодательство и учитывают опыт реформирования стран ЕС. Современный региональный фискальный механизм ведется по определенным принципам, отражающие ее особенности и задачи, главными из которых являются: принцип системности и внутренней целостности; принцип территориальной справедливости; принцип учета территориальных, социально-экономических условий региона; принцип региональной равнонапряженности; принцип достаточности; принцип стабильности; принцип гибкости принцип региональной эффективности. На сегодня в Украине действует налоговая система, которая по своему составу и структуре подобна налоговым систем развитых европейских стран.

Однако, в отличие от стран Европейского Сообщества налоговая система Украины не является инструментом повышения

конкурентоспособности государства, не способствует росту экономической активности субъектов хозяйствования. Существующая система формирования государственных доходов отражает несовершенство переходной экономики и имеет преимущественно фискальный характер. Рыночное реформирование экономики сопровождалось неоднократными попытками усовершенствовать налоговую систему путем принятия отдельных законодательных актов, которые были недостаточно адекватными состоянию экономики, характерными чертами которых является несогласованность отдельных норм, наличие значительных объемов теневых оборотов.

Ключевые слова: фискальная политика, принципы, налоговая нагрузка, государственное регулирование, региональное роста.

Krylenko D.V. Principles of the formation of modern fiscal policy in the context of regional economic growth. The purpose of the study was to substantiate the directions of the formation of modern fiscal policy in the context of regional economic growth. A retrospective of changes in the tax system of Ukraine was researched. It has been established that the changes taking place in the reform of the Ukrainian tax system are oriented towards European tax legislation and take into account the experience of reforming the EU countries. The modern regional fiscal mechanism is based on certain principles that reflect its peculiarities and tasks, the most important of which are: the principle of systemicity and internal integrity; the principle of territorial justice; the principle of taking into account the territorial, socio-economic conditions of the region; the principle of regional equilibrium stress; the principle of sufficiency; the principle of stability; the principle of flexibility; the principle of regional efficiency. To date, Ukraine has a tax system that, in its composition and structure, is similar to the tax systems of developed European countries.

However, unlike the European Community, the tax system of Ukraine is not an instrument for increasing the competitiveness of the state and does not contribute to the growth of economic activity of economic entities. The existing system of state revenue formation reflects the imperfection of the transition economy and is predominantly fiscal. Market reformation of the economy was accompanied by repeated attempts to improve the tax system by adopting certain legislative acts that were not sufficiently adequate to the state of the economy, the characteristic features of which are the inconsistency of certain norms, the presence of significant amounts of shadow turnover.

Key words: fiscal policy, principles, tax burden, state regulation, regional growth.